

INTERAKCIJA NASTAVNIKA I UČENIKA U NASTAVI INSTRUMENTA

Izvorni znanstveni rad

UDK: 371.21:78

doc. dr. sc. Tihana Škojo

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Akademija za umjetnost i kulturu

Osijek, Hrvatska

dr. sc. Mirna Sabljar

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Akademija za umjetnost i kulturu

Osijek, Hrvatska

Sažetak:

Nastava je instrumenta tradicionalno zasnovana na individualnom socijalnom obliku rada i obilježena je izravnim poučavanjem s naglašenim nastavnikovim ukazivanjem na pogreške u sviranju te upućivanjem kako nešto ispravno svirati. U takvoj se nastavi, pri kojoj nastavnik predstavlja model i poučava demonstracijom, a učenik oponašanjem nastavnikova sviranja nastoji reproducirati zapamćeno, uočava dominacija nastavnika i autoritarni stil vođenja nastave. Za razliku od tradicionalne nastave instrumenta, usmjerene na nastavnika, koja odnos nastavnik-učenik sagledava isključivo kroz metodičke aspekte poučavanja *majstora* koji prenosi svoja izvodilačka i interpretativna znanja, vještine i umjetničke vrijednosti učeniku-*naučniku*, suvremena nastava instrumenta, usmjerena na učenika, osim usmjerenosti prema čitavom spektru metoda rada, usmjerenih prema ostvarivanju najpovoljnijih ishoda učenja usklađenih s individualnim mogućnostima i preferencijama učenika, prepoznaje i značaj dvosmjerne interakcije, kao i svih sastavnica koje utječu na odnos nastavnika i učenika. Sa svrhom uvida u odlike aktualne nastave instrumenta, s aspekta interakcije nastavnika i učenika, u radu su istraženi stavovi učenika osnovnih glazbenih škola prema stilu poučavanja nastavnika instrumenta, nastavničkoj podršci te socijalno-emocionalnom ozračju u nastavi instrumenta. Primijenjen je upitnik općih podataka te upitnik za ispitivanje navedenih stavova.

Ključne riječi: nastava instrumenta, interakcija nastavnika i učenika, nastavnička podrška

UVOD

U Hrvatskom se glazbeno-pedagoškom prostoru nastava sviranja instrumenata, kakva je prisutna u suvremenom sustavu glazbenih škola u Republici Hrvatskoj, formalno organizira od vremena pojave Društva prijatelja glazbe, *Musikverein* (Tomašek, 1968; Šaban, 1982) koje je osnovano u Zagrebu u siječnju 1827. godine. Prva se glazbena škola Društva otvara nešto kasnije, 16. veljače 1829. (Kovačević, 2011; Tomašek, 2000; Šaban, 1982; Pettan, 1965). Tada je u školi bilo moguće učiti pjevanje ili sviranje

gudaćih instrumenata. Kasnije se u školi moglo učiti svirati i druge instrumente, među kojima i klavir. Poučavanje su organizirali učitelji, svaki je imao vlastitu "učionicu" u kojoj je poučavao sviranje pojedinoga instrumenta. Svaki je nastavnik instrumenta u učionici radio s jednim učenikom. Takva je organizacija nastave i danas svojstvena za cijelu glazbenu odgojno-obrazovnu vertikalnu i prisutna je u većini zemalja svijeta u poučavanju sviranja klasične, zapadnjačke glazbe (Davidson i Jordan, 2007). U hrvatskim glazbenim školama nastavnici organiziraju proces poučavanja sviranja instrumenata i omogućavaju učenicima stjecanje umijeća sviranja, razvijaju glazbene sposobnosti učenika, omogućavaju stjecanje glazbenih znanja, vještina i navika te prate učenikov napredak (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa i Hrvatsko društvo glazbenih i plesnih pedagoga MZOS i HDGPP, 2006; MZOS i HDGPP, 2008). Sukladno važećim nastavnim planovima i programima glazbenih škola (MZOS i HDGPP, 2006; MZOS i HDGPP, 2008) svaki učenik dva puta tjedno pohađa nastavu instrumenta koja se organizira kao individualna nastava. Individualna nastava, "vrsta nastave koju organizira jedan učitelj s jednim učenikom" (Matijević, Bilić i Opić, 2016: 439) podrazumijeva da su nastavnik i učenik pri procesu poučavanja u intenzivnoj interakciji, ali jednako tako i da su u izravnom odnosu licem u lice, iza zatvorenih vrata (Chmurzynska, 2012). Također, takvu nastavu obilježava usredotočenost nastavnika na jednoga učenika, pa je jedna od važnih odlika blizak emocionalan odnos između nastavnika i učenika (Konaszkiewicz, 1998 prema Chmurzynska, 2012). Zlatar (2015) ističe da je individualna nastava instrumenta i prilika da se pojedinom djetetu intenzivno posveti netko tko nije član njegove obitelji te je zbog toga u ovoj nastavi posebice istaknut odgojni utjecaj. Zbog svega je navedenoga važno u kakvoj su interakciji nastavnik i učenik jer o kakvoći njihova odnosa, koji obuhvaća brojne čimbenike, ovisi cjelovito glazbeno oblikovanje učenika.

TRADICIONALNA VERSUS SUVREMENA NASTAVA INSTRUMENTA

O proučavanju i unaprjeđenju procesa poučavanja i učenja sviranja instrumenata, otkrivanju obilježja koje treba imati nastavnik na pojedinoj razini poučavanja (Chmurzynska, 2011; Sosniak, 1985a; Sosniak, 1985b), osobinama ličnosti nastavnika, načinima komunikacije s učenicima, kao i stvaranju ozračja na nastavi te otkrivanju optimalnih nastavničkih strategija doprinosi se i kakvoći i kvaliteti oblikovanja nastavnoga procesa. Brojna istraživanja koja se javljaju tijekom posljednjih 100 godina, a posebice unazad zadnjih desetljeća (Jørgensen, 2008), doprinijela su da se, među ostalim, uoči i kako se poučavanje sviranja instrumenta mijenjalo tijekom vremena. Naime, brojni autori (Škojo i Sabljarić, 2016; Zlatar, 2015; Davidson i Johnson, 2007; Zhukov, 2004) navode da postoji razlika između poučavanja u ranijim vremenima i u suvremenom dobu. Promijenjena paradigma poučavanja sviranja instrumenata ogleda se u odnosu prema notnome tekstu (Gholson, 1998), ali i u odnosu nastavnika prema učeniku, većoj pažnji usmjerenoj prema ozračju na nastavi instrumenta, te nastavničkim postupcima i strategijama koji se primjenjuju u nastavi. Tradicionalističkim

se u nastavi instrumenta smatra pristup u kojemu je dominantan odnos nastavnika i učenika pri kojemu je nastavnik onaj koji zna, umije i ta svoja znanja prenosi na svoga učenika. Tradicionalistički nastrojani nastavnici često upotrebljavaju strategije koje su i sami koristili, odnosno kojima su ih poučili njihovi nastavnici (Mills i Smith, 2003), a to je vidljivo i kroz odnos nastavnika i učenika. Takav odnos između učenika i nastavnika označen je kao odnos majstora i naučnika (Bogunović, 2010; Reid 1997 prema Lehmann, Sloboda i Woody, 2007; Rojko, 1996) u kojemu je prisutan pristup nastavi koji se temelji na usmjerenosti na nastavnika. Zlatar (2015) takvu nastavu označava kao izravnu nastavu u kojoj prevladavaju nastavnikove misli, nastavnik određuje sadržaje rada, određuje metode te postavlja retorička pitanja.

Nasuprot tradicionalističkom načinu oblikovanja nastavnoga procesa zamjetno je da je u suvremenoj pedagogiji sviranja instrumenata naglasak s nastavnika prebačen na učenika i to u brojnim aspektima njihova međuodnosa. Reid (1997 prema Lehmann, Sloboda i Woody, 2007) navodi da je osnova odnosa i interakcije između nastavnika težnja da se iz odnosa naučnika i majstora odnos promijeni u prijatelja i savjetnika. Takva interakcija moguća je ako nastavnici nastavu usmjeravaju prema svojim učenicima, prilagođavaju se njihovim obilježjima, ako oblikovanje glazbenih izvedbi i cijeli nastavni proces temelje na dijalogu, ako olakšavaju proces učenja skladbi, a vlastite glazbene ideje daju učenicima samo kao polaznu točku za njihovo vlastito stvaranje glazbenih iskustava. Takav odnos nastavnika i učenika temelj je suvremena poučavanja sviranju instrumenata koji učenicima omogućava da se osjećaju samostalnije, da imaju osjećaj da su sami stvaratelji vlastita glazbenoga izričaja, a povećava se tako i motivacija za učenje sviranja. Takvu nastavu zagovaraju suvremeni glazbeni pedagozi jer je istraživanjem utvrđeno da učenici sviranja instrumenta trebaju nastavnike koji će im prije svega biti potpora i u nastavnom procesu će njegovati pozitivističko ozračje koje je često temelj i intrinzične motivacije jer će i učenici na podržavajuće i entuzijastične nastavnike reagirati većom motiviranošću za vježbanje i učenje, a i sami će biti entuzijastični i angažirani (Figueiredo, 2019). Nasuprot tome, ukoliko nastavnici ne pokazuju takva raspoloženja na nastavi, učenici će biti nevoljni i otuđivati se od nastave (Renwick i Reeve, 2012 prema Figueiredo, 2019).

Sukladno uspostavljanju partnerskoga odnosa nastavnika i učenika utemeljenoga na prijateljstvu i savjetovanju za razvoj umijeća sviranja potrebna je velika nastavnička kompetentnost u pravilnom organiziranju nastavnoga procesa. U suvremenoj nastavi, usmjerenoj na učenika, cilj učenja i poučavanja nije samo stjecanje znanja, već usmjeravanje na osposobljavanje učenika u ovladavanju procesima učenja primjenom učinkovitih modela misaonoga rada (Cindrić, Miljković i Strugar, 2010), koje se osim na reprodukciju nastavnoga sadržaja odnosi na primjenu, analiziranje i vrjednovanje. Kako bi se mogao ostvariti navedeni cilj, kombiniraju se različite nastavne strategije koje dominantno ovise, osim o nastavnom sadržaju i o učeniku, njegovim osobinama i preferencijama (Marzano, Pickering i Pollock, 2006).

Kvalitetni i motivirani nastavnici presudni su u osmišljavanju mentorske nastave kao suvremenoga didaktičkoga fenomena (Schmid i Di Francesco, 2008). I u nastavi

instrumenta radi se, ustvari, o mentorskoj nastavi pri kojoj je nastavnik u ulozi mentora iskusan stručnjak koji obrazuje darovita učenika. U mentorskom odnosu pri poučavanju sviranja nastavnik ima niz uloga koje mora ostvarivati tijekom osmišljavanja mentorske nastave: osim primarne uloge nastavnika, on treba biti i stručnjak iz instrumenta kojega poučava, vodič koji zna kako se ostvaruje uspjeh u glazbenoj umjetnosti, savjetnik jer treba savjetovati učenika o daljnjem razvoju i obrazovanju, prijatelj jer se pri poučavanju glazbe očekuje velika emocionalna podrška nastavnika prema učeniku, te model koji treba biti primjer vrijednosti, stavova i ponašanja (Bogunović, 2010). Sukladno tomu, Zlatar (2015) preporučuje kako se trebaju ponašati nastavnici klavira, a tako je i kod ostalih instrumenata. Navodi kako je važno da nastavnici jednaku pažnju posvećuju darovitim i manje darovitim učenicima i da odnos prema učenicima grade jednako bez obzira na sposobnosti pojedinoga učenika kojega poučavaju Zlatar (2015). Suvremeni nastavnici instrumenta trebaju imati razumijevanja za svakoga pojedinoga učenika i njegov subjektivitet i to je jedna od najvažnijih paradigmi koju trebaju slijediti (Kolodziejska, 2002 prema Chmurzynska, 2012). Istraživanjem (Lowe, 2012) je utvrđeno da učenici očekuju nastavnike koji će ih promatrati kao izrazite individue, koji će birati programe koje će svirati prilagođene upravo njihovom sviračkom umijeću, koji će ih podržavati, vjerovati u njihove sposobnosti i čija će nastava biti zanimljiva da bi potaknuli učenike ostati u aktivnosti sviranja. Učenici koji su sudjelovali u Loweovom (2012) istraživanju (N=48) ističu da od svojih nastavnika očekuju da sviraju s njima, da im nastavnici samostalno sviraju, da su strpljivi, entuzijastični, da prepoznaju učeničke potrebe i da izgrađuju povjerenje u sposobnosti svakoga od njih. Zbog toga nastavnici trebaju voditi računa o načinu komunikacije s učenicima različite emocionalne i kognitivne dobi, načinu verbalnoga izričaja koji će koristiti za učenike različitih dobi i poštivati učenikovo pravo na vrijeme u kojemu će ostvariti tražene zadatke, a kod upućivanja učenika u nastavni sadržaj trebaju voditi računa o načinu upućivanja: mlađi učenici trebaju konkretnije, a stariji uopćenije upute za sviranje (Zlatar, 2015).

Mills i Smith (2003) istraživale su koja su, prema mišljenjima nastavnika instrumenata, obilježja učinkovite nastave instrumenata na školskoj i visokoškolskoj razini. Njihovo je istraživanje pokazalo da je za učinkovitu nastavu instrumenata na školskoj razini važno da nastavnik instrumenta bude entuzijastičan, vješt i pozitivan, da kvalitetno komunicira s učenicima, organizira nastavu tako da učenici mogu učiti, da je učenicima zabavno na nastavi i da većinu sata učenici sviraju. Također, sudionici i ovoga istraživanja ističu da je važno da se nastava oblikuje tako da se uvažavaju individualne potrebe svakoga učenika pozornim proučavanjem svakoga učenika te da se nastava i nastavni proces oblikuju fleksibilno, odnosno da nastavnik bude taj koji se maksimalno prilagođava osobinama svojstvenim svakom učeniku te razinama glazbenih sposobnosti. Također, vezano uz kurikulum poučavanja sviranja, on mora uključivati širok spektar repertoara koji se poučava i uči što uključuje i upoznavanje glazbe slušanjem i čitanjem s lista.

ULOGA NASTAVNIKA U SUVREMENOJ NASTAVI INSTRUMENTA

Organiziranje učinkovitoga i zanimljivoga nastavnoga procesa podrazumijeva da nastavnici od učenika traže aktivno uključivanje u nastavni proces, da nastavnici postavljaju jasna i razumljiva pitanja, da su potpora učenicima i da pohvaljuju njihov aktivitet na nastavi, da potiču, stimuliraju i motiviraju svoje učenike, a da u idejama učenika pronalaze, prihvaćaju i oblikuju učenikove glazbene izričaje. Gembris i Davidson (2002 prema Figueiredo, 2019) navode da uloga nastavnika nije samo poučavanje tehnike sviranja, ona je puno složenija i obuhvaća komplicirane međuljudske odnose. Oni se prije svega odnose na odnos nastavnika i učenika u učionici, gdje su klasične tehnike poučavanja, koje su izrazito učinkovite u drugim oblicima nastave, često manje važne od onoga kakvo je ozračje u učionici gdje se odvija individualna nastava, a upravo takvo ozračje utjelovljuje nastavnik instrumenta (Figueiredo, 2019). Na nastavnom procesu koji počiva na, kako navodi Jacobson (2015), pozitivističkom ozračju, na nastavi koja je obilježena humorom, ispunjena nastavnikovim entuzijazmom i energijom, a pri kojoj je nastavnik pošten i iskren prema svome učeniku, tolerantan, strpljiv, prilagodljiv i spontan, velikodušan, profesionalan i organiziran, temelji se buduća kvalitetna interakcija nastavnika i učenika, a koja ishodi maksimalnim učeničkim postignućima sukladno njegovim sposobnostima i uloženom trudu u vježbanje.

ODNOS NASTAVNIK-UČENIK

Nasuprot tradicionalnoj nastavi usmjerenoj isključivo na nastavnika, suvremena nastava prepoznaje važnost ozračja u školi kao bitnoga prediktora koji kvalitativno djeluje na sve aspekte učenja i poučavanja. Zlatar (2015) upozorava da neki nastavnici na satu viču, učenici ih se boje te su poput dresera. Izričito upozorava da poučavanje ne smije biti utemeljeno na takvom odnosu. Nastavnici trebaju njegovati konstruktivnu komunikaciju i u ključnim trenutcima moraju znati kako preusmjeriti tijekom sata, ali jednako i motivirati učenike za nastavu koja je oblikovana s puno više pohvala nego ukazivanja na pogreške i nedostatke jer se pozitivističkim pristupom utemeljuje pozitivno ukupno ozračje na nastavi instrumenta. Iako u literaturi nema dosljednoga konsenzusa oko sastavnica ozračja, svi su suglasni da je ozračje jedan od presudnih čimbenika u utjecaju na kvalitetu nastavnoga procesa. Nastavno ozračje širok je pojam kojega čini splet različitih čimbenika jednoga razrednoga odjela tijekom nastavnih aktivnosti (Matijević, 1996). Temeljno, ozračje možemo opisati kao pozitivno, negativno ili neutralno, odnosno podržavajuće ili obeshrabrujuće (Antić, 1999). Tableman (2004) ozračje dijeli na podržavajuće i sputavajuće te ga sagledava kroz fizički, društveni, afektivni i stručni aspekt. Ukazuje da se podržavajuće ozračje ostvaruje u učionicama u kojima se učenici osjećaju sigurno i ugodno. U takvoj se nastavi potiče interakcija, nastavnici i učenici aktivno komuniciraju u partnerskom odnosu, a učenici sudjeluju u odlučivanju. Promiču se univerzalne vrijednosti kao što su poštovanje, povje-

renje, prijateljstvo, zajedništvo i dr. Naglasak je na cijeloj paleti kompetencija, kao i svim vrstama inteligencija te aktivnom učenju uz visoka očekivanja nastavnika, ohrabivanje učenika i sustavno praćenje njihovoga napredovanja.

Kada se radi o nastavi sviranja instrumenata, odnos učenika i nastavnika pitanje je o kojemu, u velikoj mjeri, ovisi i uspješnost učenika. Naime, prikladan odnos učenika i nastavnika u individualnoj nastavi instrumenata jedan je od važnih gradivnih čimbenika uspješnoga procesa poučavanja (Bogunović, 2010). Ista autorica navodi da je zadatak nastavnika stvarati dobro ozračje na satu koje se temelji na kvalitetnoj komunikaciji, a ona podrazumijeva dijalog umjesto monologa te uvažavanje i ostvarivanje prava učenika na vlastito mišljenje.

Takvo ozračje temelj je pozitivističke, učeniku usmjerene pedagogije koja mora biti utemeljenje svakoga poučavanja sviranja jer Neuhaus (2002) slikovito pojašnjava da se ponekad može primijetiti u nastavi instrumenta i "diktatorska pedagogija" (Neuhaus, 2002: 147) u kojoj prevladava poslušnost, naredbe i njihovo ispunjenje te, kao ishod takve pedagogije, jako izražena disciplina učenika koju je lako usporediti s odnosima kakvi vladaju u vojsci (Neuhaus, 2002). Za postizanje poticajnoga ozračja važna je didaktičko-metodička pozadina strukturiranja nastavnoga procesa i nastavnik koji kompetentno odgovara na sve izazove otvorenoga kurikulumu. Ako nastavnik realizira dinamičnu, zanimljivu i poticajnu nastavu usmjerenu na učenikova postignuća to će ishoditi motiviranijim učenikom koji neće imati strah od neuspjeha (Danielson, 2007). Da bi nastavnik mogao ostvariti takvu nastavu od velike je važnosti kako će strukturirati nastavni proces i na koji će način poučavati. U suvremenoj pedagogiji sviranja instrumenata upravo je to pristup kakvoga preporučuju glazbeni pedagozi, a (Rife, Shnek, Lauby i Blumberg Lapidus, 2001) naglašavaju da se sastoji od podupirućih komentara nastavnika kao temelja ostvarivanja intrinzične motivacije koja je nužna da bi učenici uopće učili svirati instrumente. U studiji Dukea, Flowersa i Wolfea (1997) utvrđeno je da je osobno zadovoljstvo učenika na nastavi jedno od najvažnijih čimbenika koji se događaju na nastavi instrumenta. Također, u studiji Rife i sur. (2001) utvrđeno je da su zadovoljni oni učenici koji imaju osjećaj da im je na nastavi zabavno, da su im skladbe koje sviraju zabavne, da su njihovi nastavnici kvalitetni i da imaju osjećaj da im pomažu u sviračkom napretku te da ih motiviraju.

NASTAVNIČKI STIL

Nastavnički stil poučavanja predstavlja opću usmjerenost ponašanja (Šimić Šašić, 2011). Njegov stil oblikuje cjelokupni proces poučavanja, utječe na učenike i definira ga kao nastavnika (Grasha, 2002). Najčešća je podjela ponašanja i stila vođenja orijentirana u dvjema krajnostima; autoritativni i demokratski stil nastavnika (Rijavec, 2001; Cowley, 2006; Bognar i Matijević, 2003). Uz navedene, javlja se i treći stil, indiferentan ili Laissez-faire stil, koji podrazumijeva minimalno uključivanje nastavnika u učenikove aktivnosti te ima odlike ravnodušnosti i nezainteresiranosti. Autoritativan pristup nastavi po svojim je odlikama blizak tradicionalnoj nastavi gdje su učenici u

podređenom, krutom disciplinom utvrđenom položaju, dok demokratski stil vodstva nastavnika odlikuje usuglašavanje, dijalog i suradništvo u svim nastavnim aktivnostima što ishodi motiviranošću, poštovanjem i povjerenjem (Bašić, Hudina, Koller-Trbović i Žižak, 1994). U individualnoj nastavi, gdje su nastavnik i učenik u posebnom pedagoškom odnosu, važno je da se nastavnici svojim postupcima približavaju demokratskom vodstvu pri kojemu je od presudne važnosti monolog nastavnika zamijeniti dijalogom i uvažavati učeničko subjektivno mišljenje koje omogućava osjećaj slobode pri donošenju odluka kako će svirati. Što se više učeniku daje slobode djelovati bit će veći i osjećaj učeničke odgovornosti za svoja djela (Seul-Michalowska, 1998 prema Chmurzynska, 2012), ali i za odvijanje cijeloga nastavnoga procesa. Učenici na individualnoj nastavi različito reagiraju pa stil poučavanja treba prilagođavati potrebama učenika (Bogunović, 2010). Prema Jacobson (2015) učinkovito je poučavanje ono koje u učenika razvija maksimalnu uključenost u zadatak, pobuđenost za učenje, spremnost za učenje te ga navodi razmišljati i razumijevati. Također, nastavnik pri učinkovitom poučavanju treba znati razlikovati kada treba neki dio vježbati mnogo puta, a kada samo proći, graditi neprijeteću atmosferu na satu, dopuštati učeniku pokušavati dok ne uspije ostvariti zadatak, čekati izvršenje jednoga zadatka sviranja prije nego zatraži sljedeći, uvijek biti svjestan da je najvažniji cilj nastave stvaranje glazbe, dopuštati učeniku otkrivati nove stvari, odgovarati na pitanja i demonstrirati na visokoj sviračkoj razini skladbe, poznavati glazbeno djelo dovoljno dobro da se može usredotočiti na učenika, kvalitetno procjenjivati učenikovo sviranje, uzvraćati informacije i jasno deklamirati očekivanja od učenika, znati kako učenik vježba i davati mu kreativna rješenja za vježbanje, smisleno uvježbavati učenika, ali ne cijelo vrijeme, znati zašto se pojavila pogreška u sviranju i znati rješenje kako ju popraviti te znati kada će učenik ostvariti zadatak i biti sposoban završiti ga. Također, nastavnik treba znati i prevenirati greške i ponuditi rješenja za probleme (Jacobson, 2015).

NASTAVNIKOVA PODRŠKA NA NASTAVI INSTRUMENTA

Nastava instrumenta pripada strategiji mentorskoga rada (Poljak, 1991) u kojoj je razvidan samostalni rad učenika pod vodstvom i nadzorom nastavnika. Zadaća je nastavnika-mentora stvaranje najpovoljnijih uvjeta za učenje i napredovanje svakoga učenika (Matijević, 1996). On pomaže učeniku u razvijanju njegovih sposobnosti, sustavno potiče njegovo zanimanje za stjecanje znanja i vještina, a sve temeljem osobnoga didaktičko-metodičkoga stila poučavanja (Slavić i Matić, 2016). Njegov se stil poučavanja, osim isprepletanja različitih metoda rada koje nabolje odgovaraju predznanju učenika, individualnim sposobnostima i željenom obrazovnom ishodu, odlikuje i konceptom podrške učeničkoj autonomiji. Takav nastavnik uvažava perspektivu učenika i uz pružanje pravovaljanih informacija učenike potiče na preuzimanje odgovornosti za učenje. Učenicima daje kvalitetne povratne informacije o uspješnosti ostvarenih zadataka i napredovanju, pohvaljuje ih, potiče, nagrađuje i konstruktivnom kritikom navodi na osvještavanje mogućnosti bolje interpretacije. Nastavnici kod obliko-

vanja nastave trebaju voditi računa o vlastitim obilježjima i određenim postupcima kojima pravilno oblikuju nastavu:

- u komunikaciji koristiti emocionalnu inteligenciju,
- doživljavati sebe kao učenikova partnera, onoga koji voli poučavati jer tako uči djecu da vole učiti,
- prilagođavati se svakom učeniku i njegovom iskustvu,
- učiti iz vlastitih pogrešaka,
- biti inovativan u organiziranju nastavnoga procesa,
- kada učenik griješi nastojati mu pomoći, a ne kažnjavati ga zbog njih,
- smanjivati strah kod učenika koji je izazvan pogreškama u sviranju,
- u nepredviđenim situacijama na nastavi kreativno se snalaziti i pronalaziti rješenja,
- poticati vršnjačko učenje razvijajući suradnju među učenicima,
- surađivati sa svojim kolegama,
- vjerovati u uspjeh svakoga učenika i da oni mogu sve naučiti (Zlatar, 2015).

Svi navedeni parametri individualne nastave trebaju biti zastupljeni podjednako u nastavnika pri poučavanju sviranja instrumenata da bi se ostvarila dobra interakcija između nastavnika i učenika, a koja ishodi kvalitetno oblikovanim nastavnim procesom koji otvara mogućnost za optimalan razvoj svakoga mladoga talenta koji uči svirati glazbeni instrument.

METODOLOGIJA

Cilj je istraživanja ispitivanje stavova učenika osnovnih glazbenih škola o interakciji nastavnika i učenika na nastavi instrumenta. U skladu s formuliranim ciljem postavljene su sljedeći problemi istraživanja:

1. Ispitati stavove učenika prema stilu poučavanja (općoj orijentaciji ponašanja) nastavnika instrumenta.
2. Ispitati stavove učenika prema podršci nastavnika instrumenta.
3. Ispitati stavove učenika prema ozračju na nastavi instrumenta.
4. Ispitati razlike u stavovima učenika prema interakciji nastavnika i učenika na nastavi instrumenta s obzirom na dob.
5. Ispitati razlike u stavovima učenika prema interakciji nastavnika i učenika na nastavi instrumenta s obzirom na spol.

Na temelju definiranoga cilja i problema istraživanja postavljene su sljedeće hipoteze:

H1: U nastavi instrumenta prevladava autoritativni stil poučavanja.

H2: U nastavi instrumenta prisutan je koncept podrške učeničkoj autonomiji.

H3: U nastavi instrumenta prevladava ugodna emocionalna klima.

H4: Mlađi učenici, u odnosu na starije učenike, imaju pozitivnije stavove prema interakciji nastavnik-učenik u nastavi instrumenta.

H5: Ne postoji razlika, u odnosu na spol učenika, u stavovima prema odnosu nastavnik-učenik na nastavi instrumenta.

SUDIONICI

Istraživanje je provedeno na uzorku od 415 učenika osnovnih glazbenih škola u dobi od 8 do 15 godina, u prosjeku 11 godina ($M=11.06$, $SD=1.683$), od čega 185 muških i 230 ženskih sudionika (44,6% muških i 55,4% ženskih sudionika) koji pohađaju osnovnu glazbenu školu u hrvatskim glazbenim školama na području Osječko-baranjske i Brodsko-posavske županije. S obzirom na glavni predmet, instrument koji u glazbenoj školi sviraju, 35,7% sudionika svira klavir, 26,3% svira gitaru, 14,6% tamburu, 8,7% violinu, 6,3% harmoniku, 5,1% flautu, 1,4% saksofon, 1,2%, klarinet i 0,2% trubu. Istraživanje je ostvareno u potpunosti uz poštivanje etičkoga kodeksa.

INSTRUMENT ISTRAŽIVANJA

Za potrebe istraživanja konstruiran je upitnik koji se sastojao od dvaju dijelova. U prvom dijelu nalaze se pitanja koja se odnose na obilježja sudionika (spola, dobi, razreda u glazbenoj školi i instrumenta koji sviraju). Drugi dio upitnika obuhvaćao je 25 tvrdnji u kojima su sudionici zaokruživanjem brojeva od 1 do 5, na ljestvici Likertova tipa, označavali stupanj slaganja s navedenom tvrdnjom. Procjene su označavale 1 - ne, nikako; 2 - uglavnom ne; 3 - niti da niti ne; 4 - uglavnom da; 5 - da, svakako. Nakon anketiranja i prikupljanja podataka obrađeni su podatci. Prikazani su deskriptivni podatci za mjerene varijabli po česticama. Varijable su prikazane na temelju aritmetičkih sredina i standardnih devijacija čestica te pomoću frekvencija i postotak rezultata po česticama. Izračunati su osnovni statistički parametri za varijable u istraživanju. Značajnosti razlika između aritmetičkih sredina ispitane su t -testom za nezavisne uzorke. Statistička obrada prikupljenih podataka provedena je statističkim programom IBM SPSS Statistics 20.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA I INTERPRETACIJA

STAVOVI UČENIKA PREMA STILU POUČAVANJA (OPĆOJ ORIJENTACIJI PONAŠANJA) NASTAVNIKA INSTRUMENTA

Od svih ispitanih tvrdnji koje se odnose na stavove učenika o stilu poučavanja nastavnika instrumenta, učenici u najvećoj mjeri navode da su na nastavi instrumenta jasna pravila kako se i kada treba ponašati ($M=4.88$, $SD=0.468$), da je nastavnik instrumenta pravedan u ocjenjivanju ($M=4.70$, $SD=0.685$) te da su na nastavi instrumenta nastavnik i učenik/ci partneri i suradnici u radu ($M=4.45$, $SD=0.915$). Iz dobivenih je rezultata razvidno da su učitelji instrumenta jasni u iskazima poželjnoga ponašanja na nastavi i artikuliranju ishoda učenja što utječe na vrjednovanje, osobito osjetljivo područje na-

stavnoga djelovanja. Učenici iskazuju da se nastavnik instrumenta odnosi prijateljski prema njima te da se osjećaju kao partneri u učenju, što je osnovna odlika demokratskoga procesa u kojemu je odjelotvoreno suradničko učenje (Johnson i Johnson, 1998; Buljubašić-Kuzmanović, 2009).

Tvrdnje s kojima se sudionici najmanje slažu su da na nastavi instrumenta nastavnik nije zainteresiran za rad (91,6% ih se u potpunosti ili gotovo u potpunosti ne slaže) te da je nastavnik instrumenta strog prema učenicima (84,8% ih se u potpunosti ili gotovo u potpunosti ne slaže). Iz ovih je odgovora razvidna motiviranost nastavnika za poučavanje koja je temeljni uvjet za ostvarivanje pozitivnoga nastavnoga ozračja. Nadalje, učenici iskazuju da je nastavnik, iako ima glavnu riječ i osjetna je disciplina na nastavi, blag u svom odnosu prema njima. Možemo utvrditi da su nastavnici instrumenta postigli poželjno nastavno djelovanje obilježeno demokratskim stilom poučavanja. Time nije potvrđena prva hipoteza.

STAVOVI UČENIKA PREMA PODRŠCI NASTAVNIKA INSTRUMENTA

U dijelu upitnika koji se odnosi na podršku nastavnika instrumenta učenici su visokim procjenama ocijenili navedene tvrdnje. Tako se u najvećoj mjeri slažu s tvrdnjom da ih nastavnik pohvaljuje kada ostvare napredak ($M=4.78$, $SD=0.655$), smatraju da imaju dobar odnos s nastavnikom instrumenta ($M=4.73$, $SD=0.618$), nastavnik pohvaljuje njihov trud, rad, postupke, zapažanja ili komentare ($M=4.61$, $SD=0.770$), nastavnik im daje povratnu informaciju o napredovanju kroz dobronamjerne komentare ($M=4.54$, $SD=0.786$) i ulijeva im osjećaj samopouzdanja ($M=4.50$, $SD=0.808$). Upravo su navedene osobine nastavnika, u kojima je naglašena važnost uzajamnoga poštovanja i razumijevanja, gdje nastavnik pokazuje da cijeni učenikov rad, napor i stajalište, od presudnoga značaja za kvalitetnu i uspješnu nastavu (Meredith, Steele i Temple, 1998; Kyriacou, 2001).

Učenici su najnižom ocjenom, dobar, procijenili tvrdnju da se nastavnik instrumenta zanima za događaje i probleme koji se ne odnose isključivo za sviranje (3.28 , $SD=1.490$), dok se oko polovine sudionika, njih 50,8% u potpunosti ili gotovo u potpunosti slaže da se nastavnik instrumenta zanima za događaje i probleme koji se ne odnose isključivo za sviranje, a što ukazuje da iako su nastavnici dominantno usmjereni na obrazovne ishode, razumiju da je u nastavi poželjan i kratki odmak od sadržaja koji su usko povezani uz sviranje s ciljem uspostavljanja opuštenoga ozračja.

Rezultati također pokazuju da je u nastavi instrumenta razvidna nastavnikova podrška učeničkoj autonomiji. On uzima u obzir perspektivu učenika dajući im pravovaljane povratne informacije u kojima pohvaljuje trud i rad, ali i sustavno gradi samopouzdanje te navodi na preuzimanje odgovornosti. Odgovorima je potvrđena druga hipoteza.

STAVOVI UČENIKA PREMA OSTALIM ČIMBENICIMA KOJI UTJEČU NA NASTAVNO OZRAČJE

Što se tiče ispitivanja stavova učenika o ostalim činiteljima koji utječu na nastavno ozračje, učenici se u najvećoj mjeri slažu s tvrdnjama da uvažavaju i poštuju svoga nastavnika instrumenta ($M=4.89$, $SD=0.471$), da ih nastavnik instrumenta potiče da se svakim danom sve više trude ($M=4.71$, $SD=0.693$) te da nastavnik ima strpljenja u radu s učenicima ($M=4.67$, $SD=0.746$). Također, učenici iskazuju ($M=4.03$, $SD=1.197$) da nastavnik instrumenta u nastavi koristi humor što ukazuje da su svjesni da razborita upotreba humora i smisao za humor mogu pomoći u uspostavi razumijevanja i pozitivnoga razrednoga ozračja (Jacobson, 2015; Kyriacou, 2001). S druge strane, učenici se najmanje slažu s time da je nastavnik instrumenta sarkastičan, neugodno se šali na račun sviranja učenika ($M=1.27$, $SD=0.800$), što je također važna odlika kvalitetne nastave, nastave bez sarkazama (Jacobson, 2015).

Dobiveni rezultati ukazuju na to da učenici na nastavi instrumenta imaju osjećaj ugone koja ih motivira i budi im lijepe emocije. Time je potvrđena treća hipoteza. Srednjim procjenama učenici su ocijenili metodički aspekt nastave instrumenta koji se odnosi na tvrdnje da nastavnik instrumenta na svakom satu radi jednako ($M=3.17$, $SD=1.427$), odnosno da na svakom satu primjenjuje nove, različite postupke i ideje ($M=3.63$, $SD=1.182$). Razvidno je da, iako nastavnici teže za svakoga učenika jasno izraziti potpuno individualizirane ishode učenja, oblikovane kroz psihomotorički, kognitivni i afektivni profil pojedinoga učenika te sukladno tome oblikovati učinkovite nastavne metode, i nadalje nastavu dominantno zasnivaju na tradicionalnim metodama demonstracije i modeliranja (Škojo i Sabljar, 2017; Škojo i Sabljar, 2016).

STAVOVI UČENIKA PREMA INTERAKCIJI NASTAVNIKA I UČENIKA NA NASTAVI INSTRUMENTA S OBZIROM NA DOB

Dobiveni rezultati ukazuju na to da postoji statistički značajna razlika ($t=2.76$, $p<0.01$) u učeničkoj procjeni o ozračju na nastavi instrumenta pri čemu mlađi učenici ($M=4.29$, $SD=0.477$) procjenjuju višim ocjenama ozračje na nastavi instrumenta od starijih učenika ($M=4.16$, $SD=0.462$). Time je potvrđena četvrta hipoteza.

STAVOVI UČENIKA PREMA INTERAKCIJI NASTAVNIKA I UČENIKA NA NASTAVI INSTRUMENTA S OBZIROM NA SPOL

Dobiveni rezultati ukazuju na to da postoji statistički značajna razlika ($t=-2.63$, $p<0.01$) u učeničkoj procjeni o ozračju na nastavi instrumenta pri čemu učenice ($M=4.30$, $SD=0.432$) procjenjuju višim ocjenama ozračje na nastavi instrumenta od učenika ($M=4.17$, $SD=0.524$). Razlike u stilu poučavanja i podršci nastavnika nisu se pokazale značajne s obzirom na spol. Djelomično je potvrđena i peta hipoteza.

ZAKLJUČAK

Nastavu su instrumenta tijekom povijesti, sve donedavno, pratile negativne konotacije vezane uz autokratski odnos između nastavnika i učenika pravdajući ga jedinim učinkovitim načinom dolaska do zadovoljavajućega obrazovnoga ishoda. U takvoj konvencionalnoj, izravnoj nastavi, nastavnik ima dominantnu ulogu, on određuje što, koliko, kako i kada će učenik svirati, dok je učenik u podređenoj ulozi. Takva se nastava može negativno odraziti na odnos između nastavnika i učenika te biti izvor frustracija, negativnih osjećaja i razočarenja (Chmurzynska, 2012).

Današnju nastavu temeljno odlikuje kurikulumski pristup usmjeren na učenika i njegov cjeloviti izvodilački i umjetnički razvoj u kojemu se promišlja o važnosti kvalitetnoga odnosa između nastavnika i učenika, odnosno o svim čimbenicima koji u međusobnoj ovisnosti čine poticajno i ugodno nastavno ozračje.

Iz rezultata istraživanja o interakciji nastavnika i učenika na nastavi instrumenta uviđamo da je razvidan pomak od dominantnoga stila poučavanja. Uočeno je pozitivno ozračje koje vlada u individualnoj nastavi potkrijepljeno s kvalitetnom komunikacijom uz upotrebu humora. Značajan korak u smjeru demokratskoga ozračja ogleda se u partnerskom odnosu između nastavnika i učenika s naglašenim međusobnim poštovanjem i razumijevanjem. Njihov je odnos obilježen nastavničkom podrškom prema učeničkoj autonomiji. Nastavnici pohvaljuju trud i rad učenika te im tako ulijevaju osjećaj samopouzdanja. Visokim zahtjevima i jasnim obrazovnim iskazima kod učenika ostvaruju jačanje individualne motiviranosti i ustrajnosti, ali i potrebnu disciplinu na nastavi.

Možemo utvrditi da su nastavnici instrumenta osvijestili važnost poticajnoga, suradničkoga međusobnoga odnosa kakvoga suvremena, demokratska škola pretpostavlja. Ovim je istraživanjem potvrđeno da se nastava instrumenta odmiče od tradicionalnoga poučavanja prema nastavi koja ima suvremene didaktičke odlike usklađene s najnaprednijim glazbeno-pedagoškim uzorima.

Budući da suvremena nastava zahtijeva i značajan pomak u smjeru nastavnih strategija koje se koriste pri poučavanju i novih teorija na temelju kojih se razvija učenikovo stjecanje izvodilačkih i umjetničkih znanja, očekujemo da će se nastavnici u vremenu koje dolazi usmjeriti i na obogaćivanje svojih metodičkih kompetencija i svoje nastave i na polju ovoga važnoga didaktičkoga aspekta.

LITERATURA

- Antić, S. (1999). Pedagoški pojmovnik. U A. Mijatović (Ur.), *Osnove suvremene pedagogije* (str. 639.655). Zagreb: HPKZ.
- Bašić, J., Hudina, B., Koller-Trbović, N. i Žižak, A. (1994). *Integralna metoda*. Zagreb: Alineja.
- Bognar, L. i Matijević, M. (2003). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bogunović, B. (2010). *Muzički talenat i uspješnost*. Beograd: FMU i Institut za pedagoška istraživanja.

- Buljubašić-Kuzmanović, V. (2009). Kooperativno učenje kao indikator kvalitete odgoja i obrazovanja. *Život i škola*, 21(1), 50-57.
- Chmurzynska, M. (2011). The optimal piano teacher: Sosniak's model versus Polish teachers from public music schools. *Interdisciplinary Studies in Musicology: Between sound and music*, 10, 111-130.
- Chmurzynska, M. (2012). How (not) to discourage youngsters from playing the piano. On bad and good piano teaching. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 45, 306-317.
- Cindrić, M., Miljković, D. i Strugar, V. (2010). *Didaktika i kurikulum*. Zagreb: IEP-D2.
- Cowley, S. (2006). *Tajne uspješnog rada u razredu: vještine, tehnike i ideje*. Zagreb: Školska knjiga.
- Danielson, C. (2007). *Enhancing Professional Practice: A Framework for Teaching*. Virginia: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Davidson, J. W. i Jordan, N. (2007). "Private teaching, private learning": An exploration of Music Instrument Learning in the private studio, junior and senior conservatories. U L. Bresler (Ur.), *International Handbook of Research in Arts Education*, 729-744.
- Duke, R. A., Flowers, P. J. i Wolfe, D. E. (1997). Children who study piano with excellent teachers. *Bulletin of the Council for Research in Music Education*, 132, 51-84.
- Figueiredo, E. A. de F. (2019). Associations between training, employment, and motivational styles of Brazilian instrumental music teachers. *International Journal of Music Education*, 37(2), 1-12.
- Gholson, S. A. (1998). Proximal Positioning: A Strategy of practice in Violin Pedagogy. *Journal Research in Music Education*, 46(4), 535-545.
- Grasha, A. F. (2002). *Teaching with style*. San Bernadino: Alliance Publishers.
- Jacobson, J. M. (2015). *Professional piano teaching: A comprehensive Piano Pedagogy Textbook, 1*. Los Angeles: Alfred Music.
- Johnson, D. W. i Johnson, R. T. (1998). Cooperative Learning. U Returns to College Chang, 30(4), 26-35.
- Jørgensen, H. (2008). Instrumental practice: quality and quantity. *Musiikkikasvatus, The Finnish Journal of Music Education (FJME)*, 11 (1-2), 8-18.
- Kovačević, K. (2011). I. razdoblje do 1970. godine. U E. Krpan (Ur.), *Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu 90 godina* (str. 7-25). Zagreb: Muzička akademija.
- Kyriacou, C. (2001). *Temeljna nastavna umijeća*. Zagreb, Educa.
- Lehmann, A. C., Sloboda, J. A. i Woody, R. H. (2007). *Psychology for Musicians – Understanding and Acquiring the Skills*. New York: Oxford University Press, Inc.
- Lowe, G. (2012). Lessons for teachers: What lower secondary school students tell us about learning a musical instrument. *International Journal of Music Education*, 30 (3), 227-243.
- Marzano, R. J., Pickering, D. J. i Pollock, J. E. (2006). *Nastavne strategije: Kako primijeniti devet najuspješnijih nastavnih strategija*. Zagreb: Educa.
- Matijević, M. (1996). Mentorska nastava u osnovnoj školi. *Društvena istraživanja*, 5, 1(21), 129-145.
- Matijević, M., Bilić, V. i Opić, S. (2016). Mali pedagoški rječnik. U M. Matijević, V. Bilić i S. Opić (Ur.), *Pedagogija za učitelje i nastavnike* (str. 434-456). Zagreb: Školska knjiga.
- Meredith, K. S., Steele, J. L. i Temple, C. (1998). *Cooperative Learning and Writing for Critical Thinking–RWCT*. University of Northern Iowa & International Reading Associations.
- Mills, J. i Smith, J. (2003). Teachers' beliefs about effective instrumental teaching in schools and higher education. *British Journal of Music Education*, 20, 5-27.

- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa i Hrvatsko društvo glazbenih i plesnih pedagoga – MZOS i HDGPP. (2006). *Nastavni planovi i programi predškolskog i osnovnog obrazovanja za glazbene škole i plesne škole*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa i Hrvatsko društvo glazbenih i plesnih pedagoga.
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa i Hrvatsko društvo glazbenih i plesnih pedagoga – MZOS i HDGPP. (2008). *Nastavni planovi i programi srednje za glazbene škole i plesne škole*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa i Hrvatsko društvo glazbenih i plesnih pedagoga.
- Neuhaus, H. (2002). *O umjetnosti sviranja na klaviru*. Zagreb: Jakša Zlatar.
- Pettan, H. (1965). Muzička škola Vatroslav Lisinski u Zagrebu u povodu 135. godišnjice postojanja. *Muzika i škola, Glasilo muzičkih pedagoga*, 10(1), 8-12.
- Poljak, V. (1991). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Rife, N. A., Shnek, Z. M., Lauby, J. L. i Blumberg Lapidus, L. B. (2001). Children's Satisfaction with Private Music Lessons. *IRME*, 49(1), 21-32.
- Rijavec, M. (2001.). *Teorija rukovođenja – Suvremeno upravljanje i rukovođenje u školskom sustavu*. Velika Gorica: Persona.
- Rojko, P. (1996). Psihologija i nastava instrumenta. *Tonovi*, 11(1/2), 6-13.
- Schmid, R. F. i Di Francesco, N. (2008). A Human-Computer Partnership: The Tutor/Child/Computer Triangle Promoting the Acquisition of Early Literacy Skills. *Journal of Research on Technology in Education*, 41(1), 63-84.
- Slavić, A. i Matić, D. (2016). Strategija mentorskog rada. *Školski vjesnik: časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu*, 65, 249-259.
- Sosniak, L. A. (1985a). Learning to be a concert pianist. U Bloom, B. S. (Ur.), *Developing Talent In Young People*. New York: Ballantine Books, 19-67.
- Sosniak, L. A. (1985b). Phases of Learning. U B. S. Bloom (Ur.), *Developing Talent In Young People* (str. 409-439). New York: BallantineBooks.
- Šaban, L. (1982). *150 godina Hrvatskog glazbenog zavoda*. Zagreb: HGZ.
- Šimić Šašić, S. (2011). Interakcija nastavnik-učenik: Teorije i mjerenje. *Psihologijske teme*, 20, 233-260.
- Škojo, T. i Sabljar, M. (2016). Nove paradigme u poučavanju sviranja. *Život i škola*, 62, 32, 259-274.
- Škojo, T. i Sabljar, M. (2017). Vrednovanje postignuća učenika u nastavi klavira. U M. Petrović (Ur.), *19. pedagoški forum scenskih umetnost: Tematski zbornik: U potrazi za doživljajem i smislom u muzičkoj pedagogiji* (str. 200-215). Beograd: Fakultet muzičke umetnosti.
- Tableman, B. (2004). School climate and learning. U B. Tableman (Ur.), *Best Practice Briefs* (str. 11-19). Michigan State University, 31.
- Tomašek, A. (1968). *Katalog izložbe "180 godina muzičkog školstva u Hrvatskoj 1788 – 1968"*. Zagreb: Zajednica muzičkih škola Sr Hrvatske, Zavod za unapređivanje osnovnog obrazovanja Sr Hrvatske, Hrvatski školski muzej.
- Tomašek, A. (2000). *Zlatna obljetnica Hrvatskog društva glazbenih i plesnih pedagoga*. Zagreb: Hrvatsko društvo glazbenih i plesnih pedagoga.
- Zhukov, K. (2004). *Teaching Styles and Student Behavior in Instrumental Music Lessons in Australian conservatoriums*. The University of New South Wales, Australia. [neobjavljena doktorska disertacija]
- Zlatar, J. (2015). *Odabrana poglavlja iz metodike nastave klavira*. Zagreb: Jakša Zlatar i Muzička akademija.

Interaction Between Students and Teachers in Piano Lessons

Abstract:

Piano lessons are traditionally based on individual work and direct teaching with an emphasis on indicating the mistakes in playing and giving instructions regarding how to play something correctly. In that kind of lessons, where the teacher stands for a model and teaches by demonstrating, while the student tries to reproduce what he or she has memorised by imitating the teacher's playing, one can notice the domination of the teacher and an authoritarian style of teaching. Unlike the traditional teacher-oriented piano lessons (when the teacher-student relationship is perceived solely through methodical aspects of teaching done by masters who transfer their performance and interpretative knowledge, skills and artistic values to the student-apprentice), the modern student-oriented piano lessons (apart from being oriented towards a range of teaching methods, with a focus on achieving the best learning outcomes that are in line with individual abilities and preferences of a student) tend to recognize the importance of a two-way interaction, as well as all the components influencing the student-teacher relationship. With the purpose of obtaining insights into the currently existing piano lessons in terms of interaction between teachers and students, this paper investigates the attitudes of students in primary and secondary music schools. General dana questionnaire was applied along with a questionnaire investigating the attitudes of students towards the teaching style of piano teachers, communication in the classroom, social and emotional relationship between teachers and students in piano teaching and support provided by teachers.

Keywords: instrument class, teacher-student interaction, teacher support